

УДК 321.342

А. О. Хмельников

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ІННОВАЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Вивчено завдання та ключові вимоги до структури і функцій політичного управління на регіональному рівні. Досліджено роль децентралізації місцевого самоврядування у забезпеченні інноваційного розвитку регіону.

Ключові слова: політичне управління, децентралізація, місцеве самоврядування, громадські організації, регіональний розвиток.

Изучены задачи и ключевые требования к структуре и функциям политического управления на региональном уровне. Определена роль децентрализации местного самоуправления в обеспечении инновационного развития региона.

Ключевые слова: политическое управление, децентрализация, местное самоуправление, общественные организации, региональное развитие.

Article examines the objectives and key requirements for the structure and functions of political control at the regional level to determine the role of decentralization of local government in providing innovative development.

Keywords: political governance, decentralization, local government, NGOs, regional development.

Проблема дослідження. Дослідження політичного управління регіональним розвитком передбачає визначення його ролі у суспільстві. В сучасній політичній системі існує декілька ланок управління, які здійснюють різні функції. По-перше, це так зване технологічне управління, яке не пов'язане з представництвом політичних інтересів. Цей рівень управління існував і існує незалежно від партійно-владних, ідеологічних преференцій суспільних груп і його функцією є підтримання інфраструктури соціуму у працездатному стані. Однак видозміна траєкторії поведінки регіональних підрозділів і структур управління часто може бути пов'язана зі зміною політичних рішень, прийнятих на суб'єктивній основі і мотивованих політично. У будь-якому випадку ідентифікація політичної мотивації управління пов'язана з реакцією на реальну ситуацію, незалежно від доктринальних, програмних і інших настанов, якими керуються політичні сили.

Засадами запровадження традиційних змін у процесі політичного управління регіоном слід вважати імператив демократизації, який передбачає надання статусу політичних суб'єктів

Філософія і політологія в контексті сучасної культури Політологія

територіальним громадам, а також окремим поселенням. Процеси європейської інтеграції також передбачають зміну сутності відносин «центр-периферія» на користь останньої. Розбудова адміністративно-територіального устрою «Європи регіонів» передбачає модифікацію завдань управління в межах всієї держави. Децентралізацією, з політичної точки зору, є перетворення системи державного управління на громадсько-політичну, яка передбачає передачу реальних повноважень до рук самоврядних інституцій і цей процес передбачає визначення сфер відповідальності регіонального центру і територій.

Важливі аспекти удосконалення управління регіональним розвитком досліджували вітчизняні фахівці. С. В. Степаненком обґрунтовано шляхи підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, встановлено критерії оцінювання їх дієвості [5]. О. В. Збаращук запропонував визначення поняття «державна регіональна політика» [2]. Н. Г. Клименко проведено системний аналіз управлінських аспектів інноваційно-інвестиційної політики та розроблено адекватні заходи та інституціональні засади програмно-цільового управління [3].

Метою статті є висвітлення вагомого аспекту актуального наукового завдання – визначення напрямків удосконалення інститутів місцевого самоврядування, здатних забезпечити регіональний розвиток.

Основний матеріал статті. Визначення сучасного стану наукового дослідження і правового забезпечення управління регіональним розвитком доводить, що основою трансформації ролі регіону та регіонального розвитку у сучасних територіальних системах може бути низка сучасних теорій, одна з яких – «теорія нового регіоналізму», в якій регіон сприймається як явище, що виступає самосійним суб'єктом у трансрегіональних, міждержавних та інших відносинах.

При з'ясуванні поняття і сутності управління регіональним розвитком встановлено, що регіон виступає структурою комунікації всіх територіальних громад з бурхливим економічним ринком у світі.

У зв'язку з цим, тлумачення поняття «регіон» може бути надане як у широкому, так і у вузькому значенні. Регіон, у широкому значенні, – це юридично відокремлена з управлінською метою частина території держави, яка має певні специфічні ознаки. Такий регіон отримав назву «програмний регіон».

Регіон у вузькому значенні (близькому до уявлень Б. Х. Алієва та А. Г. Гусейнова [1]), або інша назва «адміністративний регіон», – це частина території держави, яка, спираючись на певні особливі ознаки, організована у субнаціональну адміністративно-територіальну одиницю.

Модернізація політичного управління регіоном передбачає вибір серед трьох основних моделей взаємодії держави та місцевого самоврядування стосовно до регіонального управління: 1) держава та місцеве самоврядування здійснюють імперативний вплив на суспільні відносини (прямий вплив) шляхом встановлення лише конкретної безальтернативної поведінки об'єкта; 2) держава і

Політологія Філософія і політологія в контексті сучасної культури
місцеве самоврядування здійснюють імперативно-диспозитивний вплив шляхом встановлення меж і дозволу обрати форму поведінки у цих межах; 3) держава і місцеве самоврядування не впливають на суб'єкт і надають йому свободу у виборі своєї поведінки, але при цьому здійснюють нагляд за цією поведінкою з метою забезпечення загальнодержавних інтересів. У третьому варіанті суб'єкти господарювання застосовують саморегулятивні форми у процесі життєдіяльності. Всі ці три форми державної діяльності і є трьома вичерпними формами державного управління.

Структура і система управління регіональним розвитком в Україні представлена трьома стратами: системою суб'єктів загальнодержавного управління регіональним розвитком, системою суб'єктів регіонального управління, системою місцевого самоврядування. При цьому кожний суб'єкт (група суб'єктів) управління створює свою систему.

Якщо аналізувати суб'єктів політичного управління регіональним розвитком, можна виділити три різновиди такого управління: загальнодержавне управління; регіональне управління; діяльність місцевого самоврядування у процесі управління регіональним розвитком.

Аналіз організаційно-правових моделей управління впевнює в існуванні таких: регіональна адміністрація центральної влади; місцеве (регіональне) самоврядування; змішана система перших двох варіантів; делегування функції управління регіональним розвитком спеціальним суб'єктам управління (інститути управління спеціальними територіями, нетрадиційні організаційно-правові форми, агентства регіонального розвитку, державні, напівдержавні, приватні підприємства або установи).

Основні моделі самоврядних систем, згідно з положеннями А. Маліна, представлені такими різновидами: представницький орган місцевого самоврядування; представницька посадова особа на рівні регіону; асоціація самоврядних громад у регіоні [4].

Окреслення організаційних та правових особливостей функціонування місцевого самоврядування у процесі управління регіональним розвитком у зарубіжних країнах дозволило встановити, що всі суб'єкти регіонального управління можна поділити на різновиди: суб'єкти управління, створені у формі структур «регіональної співпраці» (до такої організаційно-правової форми можна віднести структури, які створюються на пайових засадах у вигляді корпорації або господарського товариства, яке може бути засновано як державними, так і недержавними структурами та здійснює управління територіальним розвитком на підставі договору з органом публічної влади); нетрадиційні суб'єкти управління (до цього кола суб'єктів відносимо специфічні структури, які у законах та в управлінській практиці зарубіжних країн набули статусу державних інституцій (установ); агентства регіонального розвитку, бізнес-інкубатори, центри розвитку регіону тощо); суб'єкти управління, які створюються для адміністрування спеціальних економіко-правових територій: вільних економічних зон, спеціальних територій, кластерів, агломерацій тощо; традиційні (класичні) органи управління (група суб'єктів регіонального управління, представлена регіональними органами публічної влади: органи

Філософія і політологія в контексті сучасної культури Політологія виконавчої влади (регіональні адміністрації, уряди тощо), представництва центральних органів державної влади на місцях, органи місцевого самоврядування (регіональні представницькі органи та їх виконавчі органи).

Розкриття ролі інститутів місцевого самоврядування у функціонуванні територій зі спеціальним організаційно-правовим статусом можливе при формуванні управління регіональним розвитком.

Першим елементом управління виступає мета діяльності спеціальної території. Другим елементом управління виступає правовий режим господарювання на даній території. Третім елементом виступає наявність адміністрації.

У зв'язку з цим, на думку автора, є доцільними основні напрямки модернізації існуючого організаційно-правового забезпечення, які повинні бути втілені на сучасному етапі функціонування вільних економічних зон:

- 1) створення прописаних на рівні закону процедур надання пільг на господарські операції суб'єктів господарювання у зонах;
- 2) створення прописаної на рівні закону системи контролю та обліку господарських операцій у зонах;
- 3) законодавче делегування права визначати політику у спеціальних територіях органам місцевого самоврядування;
- 4) введення інституту «сценарію розвитку спеціальних територій» залежно від успіхів роботи цих територій.

Інноваційними формами інститутів місцевого самоврядування, які беруть участь у процесі управління регіональним розвитком, є агентства регіонального розвитку.

Для впровадження моделі агентств регіонального розвитку в Україні необхідно здійснити низку суттєвих реформістських кроків, а саме: створити законодавчу базу для вітчизняних агентств регіонального розвитку; визначити їх місце у системі державного управління: структурне місце, компетенція, відповідальність; особлива організаційно-правова форма; створити фінансову основу для діяльності агентств регіонального розвитку: бюджети та механізми залучення коштів (відсотки від інвестицій та спорудження об'єктів нерухомості); створити кадрове забезпечення першокласними менеджерами для роботи в агентствах регіонального розвитку.

Таким чином, інноваційні інститути, на відміну від традиційних (представницьких колегіальних рад, регіональних адміністрацій), здатні ефективно впроваджувати регіональну політику завдяки власній господарській гнучкості. Як суб'єкти управління, вони можуть займати місце основного суб'єкта управління та місце факультативного. Використання інноваційних інститутів надає можливість використати додатковий потенціал менеджменту у системі державного управління.

Функцію управління регіональним розвитком здатне забезпечити агентство регіонального розвитку, яке є спеціалізованим комунальним унітарним підприємством, що має внутрішню будову та компетенцію у вигляді делегованих функцій.

Відповідно до цього необхідно сформулювати низку обов'язкових законодавчих приписів, які формують необхідні і достатні умови

Політологія Філософія і політологія в контексті сучасної культури
функціонування агентства регіонального розвитку завдяки прийняттю спеціального закону «Про агентства регіонального розвитку» або створення відповідних корпоративних товариств на підставі рішень місцевих рад та уповноважених державних інституцій. Останній механізм потребує внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо питання формування відповідних основ та механізмів діяльності.

Висновки. Встановлення політичного змісту децентралізації як технології удосконалення системи регіонального політичного менеджменту, передбачає розширення кола політичних суб'єктів, які беруть участь у виробленні управлінських рішень на регіональному рівні. Залучення до цього процесу політичних партій, громадських організацій, місцевих громад, встановленні режиму моніторингу громадської думки за результатами втілення прийнятих рішень, корекції подальших управлінських дій на основі механізму зворотного зв'язку.

Визначення поняття політичного менеджменту регіону, як комплексної системи управління територією, яка передбачає реалізацію програмних положень правлячих політичних сил, реалізацію локальних і загальнодержавних пріоритетів, стратегічну координацію розвитку місцевих громад регіону на основі парадигми менеджменту як універсального способу оптимізації управлінських зусиль на основі співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів.

Значення децентралізації, як чинника інтенсифікації інноваційного розвитку регіону, полягає у реалізації потенціалу місцевих політичних ініціатив та ресурсів самореалізації і на основі волевиявлення територіальної громади.

Визначення шляхів раціонального використання ресурсів регіону передбачає динамізацію взаємодії всіх управлінських ланок, узгодження взаємодії виборних і призначених органів влади, посилення демократичних тенденцій у міжвідомчій співпраці, підвищення ролі територіальних громад у затвердженні планів регіонального розвитку, утвердження паритету територіальних і регіональних інтересів у межах програми регіонального розвитку.

Важливою є роль та місце агентства регіонального розвитку, як ключової ланки інформаційного забезпечення інноваційного розвитку регіону політичними засобами, що полягає в інтеграції інтересів регіональних і місцевих політичних, економічних, наукових і культурних еліт з загальнодержавними концептуальними і нормативними настановами на основі сучасних наукових і практичних розробок і досвіду політичного менеджменту провідних країн сучасного світу.

Функції місцевого самоврядування у структурі політичного менеджменту регіону полягають: у моніторингу розвитку територіальних громад; висуванні проектів місцевого розвитку; агрегуванні інтересів місцевих політичних сил і громадських організацій; консолідації громадської думки локальних спільнот щодо напрямків розгортання регіонального розвитку, залучення населення та місцевих ресурсів до проектів регіонального розвитку; визначенні ресурсних передумов та цілей модернізації; прийнятті структурно-організаційних рішень; реалізації пілотних проектів; реалізації змін в управлінському процесі.

Механізм політичної оцінки ефективності менеджменту регіону полягає в співвіднесенні показників розвитку регіону в усіх провідних галузях з показниками розвитку держави в цілому і інших регіонів, а також з програмними настановами політичних сил, які мають доступ до процесів прийняття менеджерських рішень.

Бібліографічні посилання

1. **Алиев Б. Х.** Региональная политика как фактор эффективного реформирования экономики / Б. Х. Алиев, А. Г. Гусейнов // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал, 2011. – № 2 (26). – № рег. статьи 0090. – Режим доступа :
2. **Збаращук О. В.** Державна регіональна політика: механізми забезпечення комплексного і збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / О. В. Збаращук. – Одеса, 2009. – 20 с.
3. **Клименко Н. Г.** Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку регіону : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Н. Г. Клименко. – Одеса, 2005. – 19 с.
4. **Малин А. С.** Региональное управление : учеб. пособие. / А. С. Малин.– М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 267 с.
5. **Степаненко С. В.** Взаємодія органів державної влади та інституцій громадянського суспільства в процесі реалізації євроінтеграційної політики України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / С. В. Степаненко. – Х., 2010. – 20 с.

Надійшла до редколегії 24.02.2012

УДК 364.467

Г. Г. Четверик

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ ТА ПОЛІТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ

Досліджено вплив мережі Інтернет на політичну стабільність. Визначено позитивний та негативний виміри впливу. Описано характеристики соціокультурних та інституційних чинників впливу.

Ключові слова: політична стабільність, Інтернет, комунікація, засоби масової інформації.

Исследовано влияние сети Интернет на политическую стабильность. Определено положительное и отрицательное измерения влияния. Описаны характеристики социокультурных и институциональных факторов влияния.